

Nekbe'nin ve Siyonist işgalin tezkeresi Balfour Deklarasyonu 100 yaşında!

Kutlu Dane

*Selâmlarım, kucaklarım seni
Ne demeli bilmem,
nerden başlamalı, nasıl bitirmeli,
geçip giderken durmadan günler?
İki şeyim var burda benim, sürgünde:
içine kuru ekmek koduğum bir çanta
ve ara sıra içimi döktüğüm,
kinimi tükürdüğüm bir defter.
Nerden başlamalı
söylenmiş sözlere, söylenecek sözlere?
Çekilenler bir kucaklaşmayla unutulacak mı?
Çekilenler unutulacak mı bir el sıkışmayla?
Sürgün dönecek mi evine?
Göklerden yağmur yağdıracak mı?
Tüyler çıkartacak mı yeniden
kaybolmuş kuşun kanatlarında,
ezilmiş kuşun?
Nerden başlamalı?
Selâmlarım, kucaklarım seni..
Ve...*

Mahmud Derviş¹

20. yüzyıl büyük bir savaş ile açıldı. Kapitalizmin emperyalist çağında, bir avuç tekelin çıkarları doğrultusunda milyonlarca işçi ve emekçi o zamanlar Cihan Harbi olarak adlandırılan bu savaşta kapitalistlerce birbirlerine boğazlatıldı. O zamanlar Osmanlı Devleti'nin egemenlik alanında bulunan "Ortadoğu" ise, 400 yıl sonra müthiş bir altüst oluş yaşıyordu. Bu altüst oluşun bir yönü, Arapların Osmanlı

¹ **Filistin Şiiri**, (Çev.) A. Kadir, Afşar Timuçin, Süleyman Salom, Evrensel Basım-Yayın, İstanbul, 2002'den alınmıştır.

Devleti'ne karşı isyanı, diğer yönü ise ileride emperyalizmin bölgedeki karakolu rolünü üstlenecek olan Siyonist İsrail'in temellerinin atılmasıydı. 2 Kasım 1917'de kaleme alınan Balfour Deklarasyonu, ikincinin gerçekleştirilebilmesi için deyim yerindeyse bir tezkere anlamı taşımaktaydı. İçinde bulunduğumuz yılın Kasım ayında bu belgenin yayınlanmasının üzerinden yüz yıl geçmiş olacak.

Bugün Balfour Deklarasyonu'nun sonucunda, biz devrimci Marksistlerin kurmak için mücadele ettiği Sosyalist Ortadoğu Federasyonu'nun kalbinde, emperyalizmin ileri karakolu işlevi gören, işgalci ve yayılmacı bir apartheid "devleti" dikilmekte. Bölgenin tüm gerici güçleri ile işbirliği halindeki bu oluşumun yıkılması, bizler için olmazsa olmaz bir hedeftir. Bundan hiç kuşukumuz yok. "Ortadoğu" coğrafyasında sömürülen, ezilen, yerinden yurdundan edilen, kitlesel kıyımlara uğrayan, tepesine emperyalistlerce bomba yağdırılan kitlelerin, bu belgenin doğurduğu sonuçlara artık değil bir yüzyıl, bir gün bile dayanacak takati kalmamış durumda. İşte bu yüzden, "işlerin nasıl bu hale geldiğini" anlamak ve mücadeleyi sağlam temellere oturtabilmek bakımından bu belgeyi ve ortaya atıldığı koşulları iyi bilmek gerekiyor. Deklarasyonun öncesi, ilanı ve sonrası, bu coğrafyada emperyalizme ve Siyonizme karşı savaşıyan tüm güçler için çok önemli dersler içerir. Aşağıda bu amaçla, önce Siyonist hareketin gelişiminden ve emperyalizmle ilişkilerinden bahsettikten sonra deklarasyonun bağlamı üzerinde duracak, ardından da bugüne uzanan sonuçlarını kısaca değerlendireceğiz.

Siyonist hareketin ortaya çıkışı

Siyonizmin siyasi bir proje olarak ortaya çıkışı 19. yüzyılın sonlarına rastlar. Bu dönemde, Avrupa genelinde (sadece Siyonist hareketten ibaret olmayan) Yahudi örgütlenmelerinin sayısı artmaktaydı. Bunun ardındaki etkenlerin başında, Çarlık Rusyası'nda Yahudilere yönelik meydana gelen katliam ve sürgünler gelmekteydi. 1882 yılında Rusya'da kurulan ve Rusya Yahudilerinin Filistin'e yerleşmesi için çalışmalar yapmayı amaçlayan Zion Aşıkları örgütü, Siyonizmin bir ilk nüvesi olarak gösterilir.² Ancak mesele sadece Çarlık Rusyası ile sınırlı değildi. 1870'lerden itibaren tüm Avrupa'da anti-semitizm güçlenmeye başlamıştı.

Bu saikler, zamanla özellikle Avrupa Yahudilerinin bir ulus devlete sahip olması düşüncesini ortaya çıkardı. Bu fikirleri olgunluğa ulaştıran kişi, Avusturyalı bir Yahudi gazeteci olan Theodor Herzl idi. Herzl, *Yahudi Devleti* adlı kitabında, ilk kez, anti-semitizme karşı Yahudilerin kurtuluşunun tek yolunun, bir devlete sahip olmaları olduğunu ifade etmişti. Buna karşılık, Theodor Herzl'in fikirleri aslında Yahudilerin din anlayışları ile önemli çelişkiler de içermekteydi. Yahudilik inancında Hristiyanlığa benzer bir şekilde mesih beklentisi³ önemli bir rol oynar.

² Fahir Armaoğlu, *Filistin Meselesi ve Arap-İsrail Savaşları*, İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1991, s. 14.

³ Bu inancın Yahudileri artan anti-semitizme karşı pasifize ettiği o dönemlerde sıklıkla dile getirilmekteydi.

Herzl'in fikirleri, bu anlamda, bir "mesihi" beklemezsizin Yahudilerin harekete geçmesi olarak anlaşıldı ve en azından başlangıçta dini referanslara dayanmaması, bunlarla uyumlu olmaması nedeniyle dindar Yahudiler arasında sınırlı bir kabul gördü. Ayrıca, özellikle Britanya'da Lucien Wolf önderliğinde faaliyet yürüten Yahudilerin Birleşik Komitesi gibi oluşumlar, Siyonistlerin planlarının kendi planları⁴ için tehdit olduğunu görmekte ve karşı çıkmaktaydılar.

Ancak daha sonraları hem Yahudi din adamları, hem de Wolf'un fikirlerini destekleyenlerin arasından pek çok kişi, artan anti-semitizmin de etkisiyle Herzl'in Siyonizmine yöneldiler. Siyonizm, zamanla örgütsel bir forma da kavuştu. 1897 yılında Basel'de toplanan I. (Dünya) Siyonist Kongresi'nde farklı ülkelerden 200 kadar delege yer aldı. Bu kongreden Herzl'in fikirleri paralelinde bir Yahudi devletin kurulması gerektiği kararı çıktı. Kurulacak bu devlet için de yer olarak açıkça Filistin toprakları gösterildi.⁵

Siyonist hareketin bu dönemde kendi içerisinde farklı eğilimleri barındırdığını belirtmek gerekir. Haim Weizmann önderliğindeki bir grup Siyonist, Filistin'de bir devlet kurmayı amaçlamaktayken, Romanyalı Moses Gaster öncülüğündeki diğer bir grup, amaçlarını Filistin'de ve dünyanın kalanında Yahudi kültürünü ve İbraniceyi güçlendirmekle sınırlamaktaydılar. Ancak, kazanan Weizmann'ın kandı oldu. Herzl'in 1904 senesindeki ölümünün ardından Siyonist hareketin başına geçen Weizmann, daha sonra 17 Şubat 1949'da gayrimeşru İsrail Devleti'nin de ilk cumhurbaşkanı olacaktı. Weizmann döneminde Siyonistlere (elbette emperyalistler tarafından) Uganda, Teksas, Kanada ve Arjantin'de bulunan bazı arazilere yerleşmeleri ve buralarda bir devlet kurmaları önerileri, Siyonist Kongre tarafından reddedildi. 20. yüzyılın başından itibaren Siyonist hareketin Yahudi toplumuna bir program olarak, yaşadığı mezalimden kurtulması için başka bir halkın yaşadığı topraklara yerleşmeyi önermesi kabul görmeye başlamıştı. Bunun ne anlama geldiğine ileride döneceğiz.

19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başında Filistin

Filistin halkı, 20. yüzyıla uzun süredir (1517 yılından itibaren) devam eden Osmanlı egemenliği altında girdi. Osmanlı, Arz-ı Filistin (Filistin toprağı) olarak adlandırdığı bölgeyi Şam Eyaleti'ne bağlı Kudüs, Gazze, Nablus ve Safed sancaklarına bölerek yönetti. Osmanlı idaresi, yerel emirlerin zaman zaman ayaklanmaları ve 19. yüzyılın ilk yarısında bir dönem bölgenin Mehmet Ali Paşa yönetimine geçmesi dışında Cihan Harbi'ne kadar kesintisiz sürdü. Ancak Osmanlı, 19. yüzyılda giderek bir yarı-sömürge ülke haline gelmişti. Kuzey Afrika'daki topraklarını

4 Siyonizmden farklı olarak bu Yahudi örgütlenmeleri, Yahudilerin buldukları toplumlar içerisinde asimile olmalarını hedeflemekteydi. Wolf ve arkadaşları, Yahudilerin yaşadıkları tüm toplumlardaki haklarının ve statülerinin iyileştirilmesi için çalışmakta, ayrıca İngiltere'nin Osmanlı ile ayrı bir barış anlaşması yapması gerektiğini belirtmekteydiler.

5 William Cleveland, *Modern Ortadoğu Tarihi*, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008, s. 269.

büyük ölçüde yitirmiş durumdaydı. Hicaz'da, Mezopotamya'da ve Biladü'ş-Şam olarak anılan Büyük Suriye yöresindeki egemenliği ise artık çok kırılğan bir hal almıştı.

19. yüzyıl sonlarına gelindiğinde, az sayıda toprak sahibi aile Filistin'de belirli bir iktisadi gücü elinde toplamaya başlamıştı. Buna, ulemayı ve vergi tahsilatı yapanları da eklemek gerekir. Buna karşılık, Filistin, 19. yüzyılın başlarında tarım, ticaret, el sanatları gibi uğraşların belirli bir gelişmişlik düzeyine eriştiği bir yapıdaydı. Her ne kadar bölgedeki büyük toprak sahiplerinin Osmanlı Devleti ile işbirliği olumsuz bazı sonuçlar doğurmuş olsa da, Filistin toplumu üretken bir toplumdu ve kültürel bakımdan zengindi.⁶ Demografik olarak bakıldığında ise Arapların nüfus içerisindeki oranı, 19. yüzyılın sonlarında ve 20. yüzyılın başlarında %80'in üzerindeydi.⁷

Osmanlı İmparatorluğu'nun tüm Arap eyaletlerinde 19. yüzyıl sonlarında milliyetçilik rüzgarının estiği, bunu dengeleyecek bir politika olarak II. Abdülhamid'in ümmetçiliğe yöneldiği bilinir. Hicaz demiryolu projesi başta olmak üzere bölgeye yönelik girişimleri, Arap önderlerinin taltif edilmesi izlemiştir. İttihat ve Terakki'nin 1908 Devrimi ile yönetimi almasının ardından, ümmetçiliğin yerini önce Osmanlılık, ancak özellikle de Balkan Savaşları sonrasında Türkçülük politikaları almıştı. İttihat ve Terakki'nin bu yönelimi, Arap coğrafyasında olumsuz etkiler doğurdu. Özellikle Türkçe'nin resmî dil haline getirilmesi ve daha merkezî bir devlet yapısını hedefleyen yöneliş, Araplar arasında tepkiyle karşılandı. Bu tepkiler, Arap milliyetçiliğinin yükselmesi ile sonuçlandı ve çok sayıda Arap milliyetçi örgütü kuruldu. Arap milliyetçileri açıkça Arapçanın devletin resmi dili olmasını ve Arap eyaletlerine özerklik verilmesini talep ediyordu.⁸

Filistin'in, özellikle Filistinli aydınların bu harekette özel bir rolünün olduğu söylenebilir. Arap milliyetçileri bu dönemde Filistin adıyla bir yayın dahi çıkardılar. Bunda önemli bir faktör, İttihat ve Terakki'nin en azından iktidarının ilk yılında Filistin'de Yahudilerin açık bir biçimde mülk edinmesine ses çıkarmamış olmasıydı. Artık Siyonistlerin hedeflerinin açıkça bilindiği bir dönemde, Osmanlı'nın Filistin topraklarını koruyamayacağı endişesi Arap milliyetçileri arasında giderek yaygınlaşmaktaydı. İttihat ve Terakki önderliğinin genel olarak bu hareketlere yanıtı oldukça sert oldu. Suriye'de Cemal Paşa öncülüğünde, çok sayıda önde gelen Arap'ın idamını da içeren bir girişim başlatıldı. Bu müthiş baskı, bir süreliğine Suriye'de bu hareketlerin görünürdeki etkisini kırmaya yarasa da, Arap milliyetçiliği Araplar arasında giderek daha fazla yaygınlaştı.⁹ Filistin de elbette bundan nasibini alacaktı. Ancak aşağıda görüleceği üzere, emperyalistlerin Filistin'le ilgili başka planları vardı.

6 Ralph Schoenman, *Siyonizmin Gizli Tarihi*, Kardelen Yayınları, İstanbul, 1992, s. 20.

7 Justin McCarthy, *The Population of Palestine*, New York, 1990, s. 11.

8 Cleveland, s. 159.

9 Tayyar Arı, *Geçmişten Günümüze Ortadoğu*, Alfa Basım-Yayım, 3. Baskı, İstanbul, 2007, s. 110.

Osmanlı ve Siyonist hareket

Şimdilerde televizyonlarda yayınlanan bazı dizilerde II. Abdülhamid'in defettiği bir şeytan gibi gösterilen Siyonist hareketle Osmanlı'nın ilişkisi anlatıldan biraz farklıydı. II. Abdülhamid bir yandan ümmetçi politikalara yönelirken, öte yandan en yakın müttefiki Alman imparatoru II. Wilhelm aracılığıyla Siyonist hareketin tarihi önderi Theodor Herzl ile Filistin'de bir "Yahudi vatani" konusunda müzakerelere girişmekten kaçınmadı. Sonunda olumsuz karar vermesinde Osmanlı'nın dağılıyor olmasının etkisi elbette büyüktür. Ama **görüşmüştü**. Üstelik, Herzl'in **ne isteyeceğini bile bile, birden fazla defa**.

İlk temas, 1896 yılında gerçekleşti. Theodor Herzl, dolaylı yollardan II. Abdülhamid'e 20 milyon sterlin tutarındaki Osmanlı borçlarının ödenmesi karşılığında Filistin topraklarında bir Yahudi "yurdu" kurulması önerisini ilettili. Beş yıl sonra, 17 Mayıs 1901'de ve ardından 4 Temmuz 1902'de ise, Herzl doğrudan doğruya Abdülhamid ile görüştü. Abdülhamid, son görüşmede Herzl'in önerisini doğrudan reddetmedi, ancak bir süre sonra Yahudi Cemaatinin lideri aracılığıyla red kararı verdiğini ilettili.¹⁰ Belli ki II. Abdülhamid bir süre düşünmüş ve muhtemelen astarının yüzünden pahalya geleceğini hesaplayarak bu teklifi reddetmiştir.

Hem II. Abdülhamid, hem İttihat ve Terakki dönemlerinde Siyonist hareket, Filistin'de yükselen Arap milliyetçiliğini kendi amaçları açısından büyük bir tehlike olarak gördü. İki dönemde de Osmanlı'yı bu hareketin "tehlikelerine" karşı uyardı ve kendisini "padişahın buradaki iktidarına karşı yapılacak saldırıları göğüsleyecek örgütlü bir grup" olarak gösterdi. Dahası, Filistin halkı soykırımdan kaçan Ermenilere kucak açarken, Vladimir Jabotinsky başta olmak üzere Siyonistler, Osmanlı'nın Ermeni halkına yönelik soykırımını desteklemekteydiler.¹¹

Diğer yandan, 1882 - 1903 yılları arasında bölgeye Birinci Aliyah adı verilen ilk Yahudi göçlerinin başladığını da belirtmek gerekir. Bu dönemde Filistin'e yerleşen Yahudiler ağırlıklı olarak Doğu Avrupa'dan ve Yemen'den gelenlerdi. Özellikle Çarlık Rusya'sındaki pogromlardan kaçan Yahudiler, Siyonistlerin ilk girişimleri sonucunda Filistin'e yerleştiler. Öte yandan, sayılarının 25.000 dolayında olduğu tahmin edilen bu göç dalgasına katılanların önemli bir kısmı, daha sonraları Filistin'i terk ettiler. Cihan Harbi'nin hemen öncesinde meydana gelen ikinci Yahudi göçünde (İkinci Aliyah) de yine benzer sayıda Yahudi Filistin'e yerleşti ve özellikle kıyı şeridinde ikamet etmeye başladılar.

Siyonist hareketin emperyalistlerle ilişkileri

Avrupa'da Cihan Harbi öncesinde emperyalistler arasındaki gerilim Rusya, İngiltere ve Fransa'nın Almanya karşısında bir ittifaka yönelmesi ile son şeklini alırken, neredeyse tüm Avrupa ülkelerinde nüfusun belirli bir bölümünü oluşturan, dahası, yerleştikleri ABD'de de önemli toplumsal ve iktisadi bir güce erişmiş bu-

10 Armaoğlu, s. 21.

11 Schoenman, s. 20.

lunan Yahudiler, emperyalistlerin iç çatışmaları açısından belirli bir önem taşımaya başladılar. Almanya açısından Siyonist hareket, özellikle Çarlık Rusyası'ndan nefret eden, ABD'de yerleşik Doğu Avrupa Yahudileri'nin desteğinin kazanılması anlamında önemliydi. Almanlar, ABD'yi bu şekilde kendi yanlarına çekmeyi veya tarafsızlaştırmayı umuyorlardı. Ayrıca, Rusya Yahudilerini etkileyerek, bunların ayaklanmasını sağlamayı da beklemişlerdi. Tüm bunları planlarken güvendikleri unsur, Siyonist hareketin merkezinin o dönemde Berlin'de bulunmasıydı.

Siyonistler de emperyalist bloklar arasındaki mücadeleden kendi çıkarları doğrultusunda bazı sonuçlara ulaşmayı amaçlamaktaydılar. Önceleri daha çok Almanya ile ilişki kurdular ve Alman imparatoru II. Wilhelm'i projelerine destek olması konusunda ikna etmeyi başardılar. Ancak Wilhelm, müttefiki Osmanlı'yı bu tür bir politika izlemeye ikna edebilme konusunda başarılı olamadı. Savaşın ortalarında Siyonist hareket asıl yatırımını İngiliz emperyalizmine yapmaya yönelecekti.

Aslında Siyonist hareket, önceleri Almanya ve Osmanlı'ya yanaştığı dönemlerde de Britanya'nın kapısını çalmıştı. Theodor Herzl, o dönem Mısır'da işgalci konumunda bulunan Britanya'dan, Sina yarımadasındaki bazı topraklarda bir Yahudi devletinin kurulması için destek istemiş, ancak karşılık alamamıştı. Benzer şekilde, Dünya Siyonist Örgütü yöneticilerinden Nahum Sokolow, 3 Mart 1914 tarihinde, henüz Siyonist hareket tam anlamıyla dümeni Britanya emperyalizmine kırmamışken, İngiliz dışişleri ile bir toplantı yapmıştı. Ancak, bu girişimler o dönem için Siyonistlerin tam anlamıyla istediklerini almaları sonucunu doğurmamıştı. Cihan Harbi'nin ilk yıllarında, Siyonist hareketin İngiltere'deki üç önemli ismi olan Haim Weizmann, Nahum Sokolow ve Walter Rotschild, bir yandan İngiltere'deki Yahudilerin büyük çoğunluğunun desteğini Siyonist fikirlere yönlendirmeyi, diğer taraftan ise İngiliz hükümetinde görev yapan önemli isimlerin desteğini kazanmaya başladı.

İngiliz emperyalizmi bölgeyi “pazarlıyor”

Britanya açısından Siyonist hareket, en çok yakın zamanda İngiltere, Fransa ve Rusya tarafında savaşa girmiş bulunan ABD'nin daha fazla askeri destek vermesinin sağlanması, ayrıca İngilizlerin, ABD bankalarının finansal gücünden yararlanmasından önemliydi (ABD Başkanı Wilson, Siyonist hareketin destekleyiciydi. Ayrıca pek çok ABD bankasının sahibi konumunda veya karar organlarında Siyonist fikirlere destekleyen veya bunlara yakın Yahudiler yer almaktaydı). Ancak Çarlık Rusyası ile ittifak durumu bu arayışların önünde önemli bir engel haline geldi. ABD'de yaşayan ve pek çoğu Polonya ve Rusya'daki pogromlardan kaçarak buraya yerleşmiş Yahudiler¹² arasında Çarlık Rusyası karşıtı hareket savaşın başından itibaren giderek güçlenmişti ve bu durum İngiltere ve Fransa'nın ABD bankalarından savaş harcamaları için kredi almasını engelleyen bir faktör oldu. İngiliz ve

12 1881'den sonraki on yıl boyunca Çarlık Rusyası'nın baskısı sonucunda 134.000 Yahudi, ABD'ye göç etmişti (Armaoğlu, s. 13). 1892'de bunlara 500.000 Yahudi daha eklendi (Arı, s. 115).

Fransızlar açısından Siyonist hareketin kazanılması amacıyla bir hamle yapılması artık kaçınılmaz hale gelmişti. Balfour Deklarasyonu'na giden süreç de bu ihtiyacın sonucunda olgunlaştı. Balfour Deklarasyonu, az sonra göreceğimiz üzere İngiliz emperyalizminin çıkarları gereği Filistin'de Siyonist bir projenin gerçekleşmesine İngiliz devletinin izin vermesi anlamına gelmekteydi. Ancak buraya geçmeden, İngiliz emperyalizminin Filistin'i nasıl başka güçlerle ayrı ayrı pazarlık konusu yaptığını da vurgulamak gerekir.

Bu pazarlıkların ilki, Osmanlı Devleti'ne karşı savaşmaları karşılığında Arap isyancıları ile yapıldı. İngiliz emperyalizmi ile Araplar arasındaki ilk münasebet, savaşın başlarında gerçekleşti. Henüz savaş başlamadan önce, Arap milliyetçi hareketinin temsilcileri, İttihat ve Terakki'nin merkezileştirici politikalarına karşı en azından federal bir yapıyı tercih ettiklerini açıkça ifade eder hale gelmişlerdi. Mısır'da kurulan Adem-i Merkeziyet Partisi, bunların başında sayılabilir. Başlangıçta bunlara karşı tavrını değiştirmeyen İttihat ve Terakki, Libya'nın kaybedilmesinin ardından bu politikasını yumuşattı. Arap milliyetçilerini yeniden kazanabilmek için Said Halim Paşa'yı sadrazamlığa getirdi, Arap dilinin kullanımı ile ilgili bazı esneklikler tanıdı. Savaşın başlaması ile birlikte bu girişimler akamete uğradı. Yine de Biladü'ş-Şam ve Mezopotamya'daki Arap topluluklarının neredeyse hiçbiri, savaşta Osmanlı'ya karşı bir mücadeleye girişmediler. Buna karşılık İttihat ve Terakki'nin Mekke Emiri olarak tayin ettiği Şerif Hüseyin, savaşın başlaması ile birlikte bağımsız bir Arap Krallığı kurmak için harekete geçti¹³ ve bunun için İngiliz emperyalizminin kapısını çaldı. O dönem İngiliz sömürgesi olan Mısır'da görevli, İngiltere'nin Yüksek Komiseri Henry McMahon ile Şerif Hüseyin arasındaki yazışmalardan anlaşıldığı kadarıyla Şerif, İngilizlerden Mısır dışındaki tüm Arap coğrafyasında (kuzeyde Mersin-Musul hattını sınır alarak) bağımsız bir Arap devleti kurmayı talep etmiş, İngilizler ise, Bağdat, Basra, Suriye ve Mersin-Antakya dışında kalan bölgede bu devletin kurulmasına izin vereceklerini bildirmişlerdi.¹⁴ İngilizler, Suriye kıyıları konusunda Araplara net bir sınır çizmemişlerdi. Bunun en önemli nedeni bu kıyıların bir bölümünü az sonra anlayacağımız üzere Fransızlara önermiş olmaları, Filistin'i ise kendi ellerinde tutmak istemeleriydi. İngilizlerin bu hamlesi, Osmanlı'nın savaşta kullanacağı cihat silahına karşı Arapları kendi saflarına çekme taktiğini uygulamalarına olanak verdi¹⁵ ve Osmanlı'ya yönelik Arap isyanı, 5 Haziran 1916'da Hicaz'da başladı.

İngilizlerin ikinci pazarlığı, Fransa ile yapılan pazarlıktı. Arap isyancıların bilgisinin bütünüyle dışında, 1916 yılının Mayıs ayında Londra'da İngiltere ve Fransa arasında kendilerine vaat edilen toprakların büyük bölümünü paylaştıran Sykes-

13 Şerif Hüseyin'in rakibi denilebilecek konumda bulunan Abdülaziz İbn Suud ise, İngiliz emperyalizminin yönlendirmesi sonucunda tarafsız kaldı. Ancak Şerif Hüseyin savaş sonrasında emperyalizme sırtını dönmeye çalıştığıında Suud devreye girecek ve Arap yarımadasının büyük bölümünü kaplayan devletini kuracaktı.

14 Walter Laqueur ve Barry Rubin, *The Israel-Arab Reader*, Penguin, ABD, 2008, s. 12-13.

15 Armaoğlu, s. 30.

Picot Anlaşması imzalandı. Anlaşma Mersin-Sivas-Midyat üçgeni ve Filistin'e kadar olan Biladü's-Şam kıyılarını Fransa'nın, bugünkü Irak'ın güney kesimini (Basra) ise İngilizlerin doğrudan kontrolüne veriyor, geriye kalan ve bugün büyük bölümü Ürdün, Irak ve Suriye toprakları içerisinde bulunan alanda bir Arap Devleti kurulmasını, bu devletin Fransa ve İngiltere nüfuz alanında kalmasını içeriyordu.¹⁶ Her ne kadar Fransa, Filistin'in de Biladü's-Şam'ın bir parçası olarak kendisinde kalması için direttiyse de, kazanan İngiltere oldu ve burada "uluslararası bir yönetim" kurulması öngörüldü. Ayrıca İngilizler, Hayfa ve Akka'yı da, Süveyş Kanalı'nın güvenliğini sağlamak için ellerinde tutacaklardı.

İngiliz emperyalizminin Filistin halkının toprakları üzerinden yürüttüğü üçüncü pazarlık ise, bu toprakları dört yüzyıl boyunca elinde tutmuş Osmanlı Devleti ile oldu. İngiltere, savaştığı Osmanlı Devleti'ni Almanya bloğundan koparabilmek amacıyla savaşın bir aşamasında Enver Paşa'ya, İngiltere ile ayrı bir barış anlaşması yapmaya razı olması durumunda, "Filistin'de Osmanlı bayrağının dalgalanmasına izin vereceklerini" belirtti. Enver Paşa, muhtemelen daha büyük hayallerin peşinden gitmekte olduğundan, bu teklifi geri çevirdi.

Deklarasyon

İşte Balfour Deklarasyonu da dördüncü bir pazarlığın, yukarıda izahına giriştiğimiz şekliyle İngiliz emperyalizmi ile Siyonistler arasındaki yakınlaşmanın bir sonucuydu. Aslında İngiliz emperyalizmi, daha 1917 yılının yaz aylarında bile, bu tür bir girişimde bulunup bulunmama konusunda kararsızdı. Örneğin Siyonistler, 1917 yılının yaz aylarında İngiliz hükümetine Filistin'in Yahudilerin "ulusal yurdu" olduğunu ilan etmesi ve Siyonist hareketi de Yahudilerin temsilcisi olarak görmesi yönünde bir çağrı yaptılar. Ancak İngiliz hükümeti, bu aşamada Siyonist hareketin bu çağrısına olumsuz yanıt verdi.

İngiltere'deki Siyonist hareketin başında bulunan Weizmann, İngiliz hükümetine, Almanların Siyonistlerle Cemal Paşa'nın da katıldığı toplantılar yaptığını ve Filistin'de Siyonistlerin planladığı bir girişime onay vermek üzere olduklarını aktardı. O sırada ABD'deki ziyaretinden dönen, İngiliz hükümetinin dışişleri bakanı Arthur Balfour da, İngiliz Savaş Kabinesi'ndeki diğer bakanlara Siyonist harekete yönelik bir hamle yapmalarının önemli olacağını ifade etmekteydi. Üstelik, Şubat Devrimi'nin ardından ikili iktidar durumunun yaşandığı Rusya'da işler emperyalistlerin istediği ve beklediği gibi gitmiyordu. Balfour'a göre, hem ABD hem Çarlık Rusyası'ndaki Yahudiler Siyonist fikirlerin etkisi altındaydılar ve yapılacak bir olumlu girişim İngiltere'ye pek çok açıdan yarar sağlayacaktı.

Nitekim, 2 Kasım 1917 tarihinde bu meşhur belge, Arthur Balfour'un son şeklini verdiği haliyle İngiltere'de bulunan Siyonist Dernekleri Federasyonu'na verilmek üzere Yahudi banker Lionel Walter Rotschild'a sunuldu. Deklarasyon, bir yandan Siyonistlere istediklerini sunmayı vadeden, diğer yandan Filistin'de mukim

¹⁶ Laqueur ve Rubin, s. 12-13.

Arapların da bundan olumsuz etkilenmeyeceğini belirten, “dengeli” olmaya çalışan bir metindi:

Majestelerinin hükümeti, Filistin’de Yahudi halkı için bir ulusal yurt oluşturulmasını olumlu görür ve bu amacın gerçekleşmesini kolaylaştırmak amacıyla elinden geleni yapacaktır, Filistin’de bulunan Yahudi olmayan toplulukların sivil veya dini haklarına ya da Yahudilerin herhangi bir başka ülkede sahip oldukları siyasi statülerine veya haklarına zarar verecek hiçbir şey yapılmayacaktır.¹⁷

Deklarasyon 9 Kasım 1917 tarihinde basında yer buldu. İngilizler tarafından deklarasyonun içeriğinden bahseden bildiriler hazırlanarak Almanya ve Avusturya cepheleri üzerine atıldı. Alman ve Avusturya ordularındaki Yahudi askerler bu bildirimlerde savaşmayı bırakmaya çağırılıyor, müttefiklerin zaferinin, Yahudilerin Siyon’a dönmeleri anlamına geleceği vurgulanıyordu.¹⁸

Balfour Deklarasyonu’nun imzalanmasının sonrasındaki süreçte Osmanlı Devleti bölgedeki egemenliğini adım adım yitirdi. Osmanlı Ordusu 7 Aralık 1917’de Kudüs’ü İngiliz ve Arap birliklerine bırakarak çekildi. Bir yıldan daha kısa bir süre sonra Nablus Savaşı’nda Britanya ve Araplara yenildi. Ardından 1 Ekim 1918’de Şam ve 27 Ekim 1918’de Halep, Britanya ve Arap birliklerinin eline geçti. Aynı ayın sonunda Osmanlı ve Müttefik devletler arasında ateşkesi sağlayan, Osmanlı Devleti için çok ağır bazı sonuçlar doğuran Mondros Mütarekesi imzalandı. Arap halkının Osmanlı Devleti ile ilişkisi, bu tarihten itibaren (Anadolu’da ikamet etmeyi sürdüren Arap nüfus bir yana bırakılırsa) “komşuluk” ile sınırlı kalacaktı. Cihan Harbi’nin hemen ertesinden başlayarak Araplar, topraklarındaki egemenliklerini İngiliz ve Fransız emperyalizmleri ile görüşmek zorunda kaldılar.

Savaşın ardından

1918 yılında Fransa, ABD ve İtalya, Balfour Deklarasyonu’nu desteklediklerini açıkladılar. Aynı yılın Nisan ayında bir Dünya Siyonist Örgütü’nden bir komite Kudüs’ü ziyaret ederek deklarasyonun belirttiği konuların ne şekilde halledilebileceğini inceledi. Siyonistler, zaman kaybetmeden Filistin toprakları ile ilgili planlarını uygulamaya geçirmek istemekteydiler. Artık önlerine çıkabilecek tek silahlı güç, (savaş sonrasında Hicaz Arap Kralı unvanını almış olan) Şerif Hüseyin’in İngiliz birlikleri ile beraber savaşa katılmış Arap birlikleriydi. Şerif Hüseyin, 23 Kasım 1917 tarihinde Bolşeviklerin *İzvestiya* gazetesinde Çarlık rejiminin taraf olduğu ve aralarında Sykes-Picot’nun da yer aldığı gizli anlaşmaları kamuoyuna teşhir etmeleri ve aynı tarihlerde Balfour Deklarasyonu’nun imzalanmasının ardından İngiliz emperyalizmi ile bazı sıkıntılar yaşamış, ancak emperyalistler tarafından önce teskin edilmiş, ardından da Siyonistlerle işbirliği yapmasının kendi çıkarına da olacağı

17 Laqueur ve Rubin, s. 16.

18 Leonard Stein, *The Balfour Declaration*, Valentine Mitchell, Londra, 1961, s. 579-580.

konusunda kendisine telkinlerde bulunulmuştu. Siyonistler de Araplarla aralarında çıkabilecek anlaşmazlıkları önlemek için Şerif Hüseyin ile temaslarda bulundular. Bu temaslara sonucunda 3 Ocak 1919 tarihinde Şerif Hüseyin'in oğlu Faysal ile Haim Weizmann arasında Akabe'de bir anlaşma imzalandı. Faysal, Filistin'in yönetimi ile ilgili olarak Balfour Deklarasyonu'na da atıfta bulunan (madde 3) bu anlaşmayla, Filistin'e yönelik Yahudi göçlerini kabul etti (madde 4).¹⁹

Elbette bu anlaşmadan daha önemlisi, 18 Ocak 1919'da başlayan Paris Barış Konferansı'nda savaşın kazanan tarafındaki devletlerin bölge hakkında ne diyecekleriydi. Konferansta genel bir ilke olarak Osmanlı Devleti'nin eskiden elinde bulunduğu Arap eyaletlerinde, Fransa ve İngiltere'nin idare edeceği manda yönetimlerinin kurulması kararlaştırılmıştı. Diğer yandan Sykes-Picot anlaşması Paris'teki görüşmelerde Şerif Hüseyin ve oğullarının beklemediği sonuçlara yol açacaktı. Kendilerine emperyalistler tarafından yapılan vaatler kağıt üzerinde kalmıştı ve kurmayı hedefledikleri geniş Arap Krallığı'nın büyük bir kısmı iki emperyalist güç arasında paylaşılmaktaydı. Şerif Hüseyin, emperyalistlere tepki göstermeyi denedi, ancak toprakları bir süre sonra İngiltere'nin desteklediği İbn Suud'un birlikleri tarafından ele geçirildi ve egemenliğini yitirdi.

Savaş sonrasında özellikle Suriye'de mukim Arap milliyetçileri, karşı karşıya kaldıkları yeni durumu değerlendirmeye koyuldular. Manda yönetimleri ve Filistin'deki Siyonist planlar, bunların ciddi rahatsızlık duymalarına neden olmuştu. Genel olarak bakıldığında Arap milliyetçiliği bu dönemde Fransa ve İngiltere'nin bölgedeki işini zorlaştıracak bir faktör olarak belirdi ve hızla etkili olmaya başladı.²⁰ Arap milliyetçileri öncelikle İngiltere'ye, savaş sonrasında genel bir ilke olarak benimsenen ulusların kendi kaderini tayin hakkının kendilerine, özellikle de Filistin halkına derhal tanınması için baskı yapmaya başladılar. Ardından 1919 yılının Temmuz ayında, Arap milliyetçilerini bir araya getiren Suriye Kongresi toplandı ve Faysal'ın yaptığı anlaşmanın aksine, bu kongrenin sonuç metnine imza atan Arap milliyetçileri, Filistin'de kurulacak bir Yahudi devletine asla izin vermeyeceklerini deklare ettiler²¹ (madde 7) ve Suriye'nin bölünmesi ve Güney Suriye'de (Filistin kastedilerek) Siyonizmin yerleşmesine kapı aralayacak her türden anlaşmayı pro-

19 Laqueur ve Rubin, s. 17-18.

20 Ömer Kürkçüoğlu, *Osmanlı Devleti'ne Karşı Arap Bağımsızlık Hareketi*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No. 512, Ankara, 1982, s. 243-244.

21 Kongrenin sonuç metni, büyük oranda ABD Başkanı Wilson'a hitap ediyor, kendilerinin Fransa'daki barış görüşmelerine çağrılmalarını talep ediyordu. Kongre, Suriye'nin sınırları olarak kuzeyde Toros Dağları'nı, güneyde bugünkü Ürdün'ün güney ucunu oluşturan Akabe'yi, doğuda Fırat Nehri'ni ve batıda da Akdeniz'i gösteriyor (madde 1), kurulacak devletin kralı olarak Şerif Hüseyin'in oğlu (Weizmann ile anlaşma imzalamış bulunan ve daha sonraları Irak'ın ilk kralı haline gelecek olan) Faysal'ı işaret ediyordu (madde 2). Anlaşmanın 3. maddesi, Arap ulusunun, Bulgarlar, Sırlar ve Yunanlar gibi "gelişmesinin orta kademelerindeki" diğer uluslardan aşağı bir konumda olmadığını belirterek, kurulacak manda yönetimlerini protesto ediyordu (Laqueur ve Rubin, 2008, 21-23).

testo ederek, bunların tamamının iptal edilmesi çağrısını (madde 10) yaptılar.²²

Ancak emperyalizmin irade beyanı, kısa bir süre sonra Arthur Balfour'un ağzından duyulacaktı. Balfour, 11 Ağustos 1919 tarihinde Britanya hükümetine verdiği bir memorandumda şöyle diyordu:

Dört Büyük Devlet,²³ Siyonizme taahhütte bulundu ve Siyonizm, iyi ya da kötü, doğru ya da yanlış, kökü asırlarca geriye giden bir geleneği, bugünkü ihtiyaçları, umutları temsil ediyor ve bu antik topraklarda yerleşik bulunan 700 bin Arap'ın arzuları ve önyargılarından daha derin bir önemi ifade ediyor.²⁴

Burada “arzulardan” kastedilenin Filistinli Arapların kendi kaderini tayin hakkı, “önyargılardan” kastedilenin ise Siyonistlerin açıkça ortaya koydukları hedeflerine duyulan tepki olduğunu belirtmeye sanırız gerek yok.

Filistin’de İngiliz mandası ve Siyonistlerin tertiplelediği Yahudi göçleri

Cihan Harbi'nin ardından Osmanlı'nın egemenlik alanından çıkan Arap topraklarında kurulacak manda yönetimleri her ne kadar Paris Barış Konferansı'nın ardından fiilen başlamış olsa da, bu yönetimlerin detaylarına ilişkin ilk kararlar San Remo'da 1920 yılında yapılan konferansta ele alındı. Manda yönetimleri 24 Temmuz 1924'te Milletler Cemiyeti'nde kabul edildikten sonra, 1923 yılının Eylül ayında uygulamaya konuldu.²⁵ Filistin'in kaderi açısından belirleyici olan, Milletler Cemiyeti'nde onaylanan metnin, açık bir biçimde, Filistin'deki manda yönetimini yürütecek olan İngiltere'ye Balfour Deklarasyonu'nu uygulamaya koyması için sorumluluk yüklemesiydi. Bu yolla daha önceleri sadece İngiliz emperyalizmini ve 1918 sonrasında da Fransız, ABD ve İtalyan emperyalizmlerini bağlayan bir belge olan Balfour Deklarasyonu, artık Milletler Cemiyeti tarafından tanınmış bir metin haline geldi.

Filistinliler, bu yönetim altında 1948 yılına kadar yaşadılar. Bu süreçte, Britanya, Filistin topraklarına dünyanın dört bir yanından Yahudilerin yerleştirilmesinde önemli bir rol sahibi oldu. Balfour Deklarasyonu, açıklamamızın giriş paragrafında belirttiğimiz üzere Siyonizmin Filistin'deki planları için bir tezkere idi, yani Siyonist proje için emperyalistlerin verdiği izni gösteren bir kâğıttı. Filistin'de İngiliz manda yönetiminin kurulması ve Balfour Deklarasyonu'ndaki taahhütlerini yerine getirmeye başlaması ise, deklarasyonun bu işlevine ilave olarak tezkere keli-

22 Laqueur ve Rubin, s. 21-23.

23 İngiltere, ABD, Fransa ve İtalya.

24 Harry N. Howard, *The King Comission: an American Inquiry in the Middle East*, Beyrut, 1963, aktaran: Schoenman, s. 23; Peter Mansfield, *A History of the Middle East*, Penguin, Londra, 2003, s. 164-165.

25 Laqueur ve Rubin, s. 30.

mesinin diğeri bir anlamına (bilet) uygun bir işlevi de üstlenmesi sonucunu doğurdu. Deklarasyon yayınlandığı sırada Filistin’de 670.000 kişilik Arap nüfusuna karşılık 60.000 kadar Yahudi bulunmaktaydı. Ancak sonrasında artan Yahudi göçleri, her ne kadar 1930’lara kadar görece düşük bir düzeyde seyretmiş olsa da, bunların sonucunda Yahudi nüfusunda büyük bir artış meydana geldi. Özellikle Almanya’da faşizmin yükselmesi ile beraber, 1930’larda Filistin’e yönelik yıllık Yahudi göçünün miktarı 30.000 kişiye ulaştı. 1936 yılında bu sayı 62.000 kişi olacaktı.

Göçler, zaten sınırlı kaynaklara sahip olan ve savaşın zarar verdiği Filistin coğrafyasındaki dengeleri sarsıcı bir etki doğurdu. Özellikle Filistinliler arasında işsizliğin Yahudi göçlerinden sonra giderek artması, göçlere yönelik tepkileri de ateşleyen önemli bir faktördü. Filistinli yazar ve FHKC militanı Gassan Kanafani, Yahudi grupların elindeki toprakların 1929’da 300.000 dönüm iken, sadece bir yıl sonra bu büyüklüğün 1.250.000 dönüme ulaştığını aktarır. Daha 1931 gibi erken bir tarihte bile 200.000 Filistinli topraklarını kaybetmişti. Kanafani’ye göre tarım alanlarının üçte birine karşılık gelen bu toprakların kaybı, Filistinlileri sefaletin kucağına itmişti. Kanafani ayrıca, toprak kaybının tarıma dayalı Filistin toplumunda sadece iktisadi değil, kültürel ve toplumsal boyutlarda da önemli bir dağılıma yarattığını aktarır.²⁶

Toprağın el değiştirmesi başlarda cebri yöntemlerle olmadı. Siyonistler, en azından göçlerin belirli bir aşamasına kadar Filistin’de toprak ilhakına yönel(e)mediler. Göçlerle bölgeye gelen Yahudiler, bir kısım toprakları Filistinlilerden satın aldılar. Bunun yanı sıra, İngiliz manda yönetiminden de toprak edindiler. İngilizler, vergisini ödeyemeyen Filistinli çiftçilerin topraklarına el koyabiliyor, bu toprakları büyük oranda göçlerle ülkeye gelmiş Yahudilere aktarıyorlardı. Özellikle yoksul köylülerin toprak satışlarının ardında, Filistin’deki Osmanlı egemenliğinin son dönemlerinde tohum, tarım aleti, hayvan vb. satın almak ve dahası var olan borçlarını ödeyebilmek amacıyla yüksek faizlerle borçlandırılmaları yatmaktaydı. Dolayısıyla, toprak satışının Filistin halkı açısından zorunluluktan kaynaklanan bir son çare olduğu vurgulanmalıdır. Yani, Türkiye’de yaygın bir yaklaşımla “Filistinlilerin topraklarını Siyonistlere satarak kendi vatanlarına ihanet ettiklerini” savunmak yanlıştır.

Britanya emperyalizmi, yerleşimci Yahudi nüfusa sadece toprak temin etmekle kalmadı. Filistin’de bir Yahudi sermayesinin güçlenmesinde, İngiliz emperyalizminin tanıdığı ayrıcalıkların önemi büyüktü. İngilizler, devlet imtiyazlarının %90’ını Yahudi burjuvazisine verdiler ve böylelikle bu kesimin ülkenin iktisadi altyapısının denetimini ele almasına yardımcı oldular.²⁷ Ayrıca sanayileşmeye yönelik teşviklerden ve benzeri uygulamalardan da daha çok Yahudiler yararlandırıldılar. Bu durum, iki topluluk arasındaki gelişmişlik farklarını artırdı.

1920’li yıllar, Filistin halkı için topraklarına yönelik göç dalgalarının sonuçları ile yüzleşme yılları oldu. Belirttiğimiz dinamikler, Filistinlileri Yahudi göçlerine

26 Ghassan Kanafani, *The 1936-39 Revolt in Palestine*, New York, 1972, s. 20, aktaran: Schoenman, s. 30.

27 Schoenman, s. 30.

ve bunların sonuçlarına karşı giderek daha öfkeli kıldı. 1920'lerin sonlarına kadar görece küçük sayılabilecek bazı isyanlar gerçekleşti. Ancak 1929 yılının Ağustos ayında yüzlerce Arap ve Yahudi'nin öldüğü bir ayaklanma meydana geldi. Göçlerin yarattığı toplumsal dönüşümün, Filistin'deki egemenliği açısından sürdürülebilir olmaktan çıkabileceğini hisseden İngiliz hükümeti, durumu nasıl kontrol altına alabileceğini anlayabilmek için çalışmalara başladı. Sonuçta, 1930 yılında Lord Passfield imzalı bir rapor yayınlandı. Bu raporda, Arapların üçte birinin topraksız olduğu, Britanya'nın göçleri sınırlayamaması nedeniyle sorunların ortaya çıktığı, bu nedenle Yahudilere toprak satışının sınırlandırılmasının gerektiği belirtildi.²⁸ Ancak Siyonistler bu rapora karşı müthiş bir kampanya başlattılar ve İngiltere'yi manda yönetiminin vaatlerini ve dolayısıyla Balfour Deklarasyonu'nun gerekliliklerini yerine getirmemekle suçladılar. Siyonistlerin baskısı İngiliz emperyalizmine geri adım attırdı ve İngiltere bir yıl sonra, Arapların "kara mektup" adını vereceği yeni bir rapor yayınladı. MacDonald Mektubu olarak anılan bu yeni belge, önceki rapora atıf yapmasa da Balfour Deklarasyonu'nda belirtilenlerin yerine getirileceğine dair bir güvence veriyordu.

1930'larda bir yandan Filistin'e yönelik Yahudi göçleri hızlanırken, diğer yandan Siyonist silahlı çeteler Filistin halkına karşı saldırılara başladılar. Bunlardan Haganah adlı örgüt, İngiliz ordusu tarafından desteklenmekte ve eğitilmekteydi.

Siyonist yerleşimcilere yönelik mücadele ve Siyonist terör, tüm Filistin toplumu hızla politikleştirdi. Dönemin Kudüs Müftüsü olan Emin El Hüseyini, bu dönemde ön plana çıkan bir isim oldu ve yeni kurulan Cihad-ı Mukaddes örgütünün başına geçti. Hüseyini'nin örgütünün yanı sıra, Kara El ve Yeşil El adlı örgütler de bu dönemde kuruldu. 1935 yılında Kara El'in lideri İzzeddin El-Kassam, İngiliz manda yönetimi tarafından öldürüldü ve bu cinayet, Filistinlilerin direnişinin daha da yükselmesine vesile oldu.

Ancak Filistin'deki mücadelede önemli bir konuma yükselen El Hüseyini bir süre sonra Nazilerin deyim yerindeyse hizmetine girdi. Daha sonraları Hitler ile görüşecek, Balkanlardaki Müslümanlar arasında fikirlerini yayarak, bu bölgeden SS taburlarına takviye Müslüman birlikleri oluşturulmasını sağlayacaktı. El Hüseyini'nin Nazilere desteği, hiç kuşkusuz savunulabilecek bir durum değildir. Buna karşılık, Siyonist hareketin de Nazilerle işbirliği konusunda Hüseyini'den geri kalır bir yanı yoktu. 1930'larda Siyonist hareketin elindeki Anglo-Filistin Bankası'nın Nazi rejimiyle bir anlaşma yaparak Yahudilerin Nazi rejimine yönelik boykotunu kırmasından, yine aynı dönemde Naziler ile Siyonistlerin karşılıklı ziyaretlerine de yansıyan yakınlaşmalarına²⁹ pek çok gösterge bunu kanıtlar. Genel olarak bakıldığında Siyonist hareket, Avrupa Yahudilerine büyük bir ihanet içerisindeydi. Avrupa Yahudilerinin kurtarılması Filistin'e yönelik göçün ve yerleşimlerin önünü kesebileceğinden, Siyonistlerin çıkarları ile Avrupa Yahudilerinin ekseriyetinin çıkarları

28 Armaoğlu, s. 53.

29 Bkz. Schoenman, s. 51.

örtüşmüyordu. Siyonistler, Filistin'deki Siyonist oluşumu, Avrupa'da mezalime uğramış Yahudiler için bir sığınak olarak göstermeye çalışmaktaydılar.³⁰

Yerleşimcilerin özenle seçilmesi ise Siyonistler açısından önemliydi. Bu yüzden Dünya Siyonist Örgütü 1933-1935 yılları arasında ülkelerindeki Yahudi karıştılgından kaçarak Filistin'de kendilerine vaat edilen "ülkeye" yerleşmek isteyen Yahudilere, yaşlı oldukları, mesleki bilgileri olmadığı ve en önemlisi de Siyonist olmadıkları gibi nedenlerle göç izni vermedi. Buna karşılık ABD ve İngiltere gibi Yahudilerin güven içinde yaşadıkları ülkelerden 6.000 kadar eğitimli ve genç Yahudi'nin göç etmesine izin verildi.³¹

1936 - 1939 Ayaklanması ve sonrası

1936'ya kadar Siyonist çetelerin giderek yoğunluğunu arttıran ve gün geçtikçe daha sistematik bir hal alan yıldırma amaçlı saldırılarına karşılık, gerek Filistinliler gerekse de Arap ülkeleri bütünlüklü bir karşı duruş sergilemeyi başaramamışlardı. Balfour ve Sykes-Picot'dan hiç ders almamışçasına, zaman zaman emperyalist ülkeler nezdinde yapılan girişimlerin sonuçsuz kaldığını söylemeye gerek dahi bulunmamaktadır.

Buna karşılık, Siyonist göçün yarattığı toprak kayıpları ve baskılar sonucunda Filistinliler, tepkilerini giderek daha örgütlü bir şekilde ortaya koymaya başladılar. Bunlardan en önemlisi, 1936'dan 1939'a dek süren büyük ayaklanmadır. 7 Mayıs 1936'da Filistinli delegelerin bir araya geldiği bir konferans düzenlendi ve manda rejimine vergi ödememe kararı alındı. Bunu, tüm Filistin'de bir genel grevin başlatılması izledi.³²

Aynı yılın yaz aylarında İngiliz emperyalizmi karşı taarruza geçti. Filistin'de sıkıyönetim ilan edildi. Emperyalist işgalciler, kitlesel gözaltı ve tutuklamalarla, ev kundaklama gibi uygulamalara başvurarak isyanı bastırmaya çalıştılar. Britanya emperyalizminin Filistinlilere yönelik saldırılarında en büyük yardımcısı, hiç kuşkusuz Siyonistlerdi. Bir kısmı, manda yönetimi tarafından oluşturulmuş olan "polis gücüne" alınan Siyonist yerleşimciler, bunun dışında Haganah ve İrgun gibi çetelerde örgütlendiler. Bunların ilkinde 12.000, ikincisinde ise 3 bin kişilik silahlı güç bulunuyordu. 1938 sonunda sözde polis gücünün sayısı da 15 bine ulaşmıştı. 1938 yılında 5 bin Filistinli tutuklandı, bunlardan 2 bini hapisle cezalandırıldı. 148'i ise idam edildi. Yıkılan evlerin sayısı ise 5 binden fazlaydı.³³ Ayaklanmalar genel olarak bakıldığında başarısızlıkla sonuçlandı.

1939 yılında İngiltere, bölgeyi idare edememeye başladığını görerek Londra'da bir konferans topladı. Önceki girişimleri gibi fiyaskoyla sonuçlanan bu konferansı izleyen günlerde de bir rapor yayınlandı (17 Mayıs 1939 tarihli *white paper*).

30 Schoenman, s. 51-52.

31 Schoenman, s. 52.

32 Schoenman, s. 30.

33 Schoenman, s. 31.

Burada, beş yıl boyunca toplam 75 bin Yahudi'nin bölgeye yerleşimine izin verecekleri, daha sonraki Yahudi göçlerinin ise ancak Araplar onay verirse gerçekleşebileceği belirtiliyordu. Ayrıca, daha önce karar altına alınmış olan "Filistin'de Yahudiler için bir ulusal yurt" ifadesinin kafa karışıklığı yarattığını, Arapların ayaklanmalarına neden olduğunu, İngiltere'nin Filistin'de bir Yahudi devleti kurmayı amaçlamadığını belirttiler. İngilizlerin yeni formülü, Yahudilerin ve Arapların bir arada yaşayacakları tek bir Filistin devletinin kurulması ve iki tarafın da çıkarlarının karşılıklı olarak gerçekleştirilmesi olarak tarif ediliyordu.

Arapların bir kısmının bu plana hayırhah bakmaları Filistin direniş hareketini böldü. Plana destek veren grupların bazıları silahlarını İngilizlere teslim ettiler. Tam bu sırada İkinci Dünya Savaşı başladı ve emperyalistler açısından Filistin'deki meseleler büyük ölçüde askıya alındı. İçeride ise, Arapların aralarında başgösteren ayrılıklar daha da arttı.

Balfour'un laneti gerçek oluyor

Savaş yıllarında Haganah örgütü bir yandan kendi kontrolünde yasadışı Yahudi göçlerinin sürmesini sağlarken, diğer yandan da İngiliz ordusundan silah temin ederek 2. Dünya Savaşı boyunca güçlendi. Savaşta bazı Yahudiler gönüllü olarak İtalya'daki İngiliz birliklerinde görev yaptılar ve savaş süresince edindikleri askeri tecrübeyi, Filistin'e döndükten sonra Araplara karşı kullanmaya başladılar.³⁴

Savaş sonrasında ABD, Britanya'dan Filistin'e yönelik Yahudi göçüne koyduğu kotaları kaldırmasını istedi. ABD'nin savaş sonrası başkanı Harry Truman, kendi isteğiyle yaptırdığı bir araştırmanın sonuçlarına dayanarak en az 100 bin Yahudi'nin Filistin'e göç etmesinin şart olduğunu iddia etmekteydi. Yine Truman'ın girişimleriyle oluşturulan bir ABD-İngiliz komisyonu da Filistin'de bir süre araştırmalar yaparak, bu yargıyı destekler sonuçlara ulaştığını açıkladı.³⁵

Balfour'un mirasını, savaş sonrasında ABD emperyalizmi devralmıştı. Siyonistler, biraz da buna güvenerek Filistin'deki İngiliz ordusuna yönelik de saldırılara başladılar. Bölgedeki durumu yönetemeyeceğini anlayan İngiltere, 1947'de sorunu Birleşmiş Milletler'in gündemine getirdi ve sorun, Filistin Özel Komitesi'nde ele alındı. Komitenin önerileri; manda yönetiminin sona erdirilmesi, Filistin'e bağımsızlık verilmesi, ya Filistin ve Yahudi devletleri şeklinde iki devlet ya da bu ikisini kapsayan bir federal devlet kurulması, Kudüs'ün ise uluslararası bir toprak haline getirilmesiydi.³⁶ 29 Kasım 1947'de oylama yapıldı ve daha sonraları "taksim planı" olarak anılacak olan 181 sayılı karar tasarısı kabul edildi. Kararın altında Stalinist bürokrasinin emperyalizm ile barış içinde bir arada yaşama politikasının bir sonucu olarak SSCB'nin de imzası olacaktı.

34 Cleveland, s. 290.

35 Arı, s. 218-219.

36 Cleveland, s. 292.

Tasarı gündeme geldiğinde Filistin’de 630.000 Yahudi ve 1.300.000 Filistinli Arap yaşamaktaydı. Buna karşılık tasarı, toprakların (ki bunların dörtte üçü Siyonist örgütler tarafından çoktan işgal edilmişti) %54’ünü Siyonistlere veriyordu.³⁷ Dahası, Siyonistlere verilen arazilerin önemli bir bölümü verimli tarım alanlarından oluşmaktaydı.

Siyonistler BM’nin taksim kararını kabul ettiler. Araplar ise açık bir şekilde karşı durdular. Bunun üzerine Siyonist çeteler saldırıya geçti. Haganah ve benzeri silahlı gruplar, 1948 yılında yüz binlerce Filistinlinin evlerini bırakıp mülteci konumuna gelmesine neden olan saldırıları başlattılar. 1948’in başlarında, Filistinlilere ait 475 köy ve kasaba vardı. Bunların 385’i yıkıldı ve haritalardan silindi. Taksim planının kabul edildiği 29 Kasım 1947’den, 15 Mayıs 1948’de İsrail denilen oluşumun resmen ilan edilmesine kadar geçen sürede 780.000 Filistinli, Siyonistler tarafından yerlerinden kovularak mülteci konumuna düşürüldüler.³⁸ Günümüzde Filistinlilerin Nekbe günü (15 Mayıs) olarak andıkları bu büyük felakete giden yolda Siyonistler büyük katliamlar gerçekleştirdiler. Bu kadar büyük bir nüfusun mülteci haline getirilip yurdundan kovulmasının başka bir yolu da zaten olamazdı. 9 Nisan 1948’de Deir Yasin köyünde aralarında çocukların da olduğu 254 savunmasız insanı öldürdüler. Aynı yıl Dueima’da bunun bir benzeri tekrarlandı. İlerleyen yıllarda, bu tür katliamlar artık Siyonist işgalciler için birer vaka-ı adiyeye (sıradan olay) haline geldi.

Siyonist devletin kuruluşunun ilan edilmesinin ardından, yeni kurulan Arap devletleri bu oluşuma savaş açtılar. Savaşın başlarında Arap orduları Siyonistlere karşı önemli başarılar elde etseler de, emperyalistlerin desteği sonucunda savaş Siyonistler kazandı.

Savaş sırasında Arapların kendi aralarındaki bölünmüşlük de önemli sonuçlar doğurdu. 22 Eylül 1948’de Emin El Hüseyini’nin örgütü, Gazze merkezli olarak Filistin devletinin kurulduğunu ilan etti. Bu devleti Arap devletlerinin çoğu tanıırken, Filistin topraklarını kendi sınırlarına katmayı amaçlayan Ürdün Kralı Abdullah, buna karşı çıktı. Aynı anlaşmazlık, Siyonist oluşumun zaferinin ardından her ülkenin ayrı ayrı bu gayrimeşru devletle barış anlaşması imzalamasında da kendisini gösterdi. Savaş sonrasında İsrail, taksim planında öngörülenden çok daha büyük bir toprak parçasının sahibi oldu.

Siyonistler, 1950 yılında çıkarılan “Ülke dışında yaşayan mal sahiplerinin mülkleriyle ilgili yasa” yoluyla, topraklarından sürdükleri insanların tüm mal ve mülklerine el koydular. 1948-1953 arasında, manda yönetiminin kendilerine sunduklarının 2,5 katı fazla alana sahip oldular. Narenciye bahçeleri, zeytinlikler, dükkanlar ve binalar, ayrıca tüm yer altı zenginlikleri bir anda işgalci oluşumun eline geçti. Dahası, tüm bu zenginlikler, sadece Yahudilere sunuldu ve tüm Filistin ırkçı bir uygulamayla sistematik olarak Yahudileştirildi. Toprakların ve diğer taşınmazların Yahudi olmayanlara kiralanamayacağı veya satılamayacağı kuralı getirildi.

37 Schoenman, s. 33.

38 Schoenman, s. 33 ve 36.

Nekbe'nin ardından Filistin halkının mücadelesi

Siyonist oluşumun kurulmasının ardından, Filistin halkının mücadelesi yeni bir aşamaya evrildi. Artık Filistin halkının önemli bir bölümü mülteci konumuna düşmüş, kalanı ise, kendilerine bırakılan çok sınırlı bir toprak parçasında yaşam savaşı verir hale gelmişti. Bu ortamda 1950'lerde Gazze'de Mısır lideri Cemal Abdülnasır'ın desteklediği Fedayin örgütü kuruldu. Ancak Abdülnasır'ın Süveyş Kanalı'nı millileştirmesinin ardından başlayan savaşta Gazze'yi işgal eden Siyonist oluşum, örgüte ağır bir darbe vurdu. Fedayin örgütünü, 1958 yılında Yasir Arafat önderliğinde El-Fetih örgütünün kurulması izledi.

Arap devletleri, ilerleyen dönemde de Filistin meselesinde belirleyici konumlarını sürdürdüler. 1964 yılının Mayıs ve Haziran aylarında, Ürdün dışındaki Arap ülkelerinin destekleriyle Kudüs'te, daha sonraları Filistinlilerin ilk milli meclisi olarak adlandırılacak olan bir kongre düzenlendi. Bu kongrede Filistin Kurtuluş Örgütü kuruldu. Ancak bu kongrenin asıl önemi, **Balfour Deklarasyonu'nu ve Taksim Planı'nı tanınamaması** ve İngiliz manda yönetiminin zamanında elinde tuttuğu Filistin topraklarının tamamında **tek bir Filistin devletinin kurulmasının** amaçlandığının deklare edilmesiydi.

Bunu, El Fetih'in silahlı direnişi izledi. 1967'de, kendisini hukuken tanınamış durumdaki Arap komşularıyla yaşadığı bazı sorunları bahane eden, bu arada Filistinli gerillaların eylemlerine de karşılık vermek isteyen İsrail, Araplara karşı büyük bir saldırı başlattı ve Arap ordularını mağlup etti. Bu saldırı, Filistinli mültecilerin sayısının daha da yükselmesine yol açarken, savaş sonrasında Birleşmiş Milletler'in aldığı (22 Kasım 1967 tarihli) 242 sayılı karar, işgalci oluşumun bu saldırı sonrasında ele geçirdiği topraklardan çekilmesi gerekliliğine işaret ediyordu (madde 1-(i)).³⁹ Siyonist oluşum, bu kararı (ve daha sonra aleyhinde alınan pek çok kararı da) halen uygulamamış durumdadır.

1967 yılı ayrıca Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin kurulduğu yıl olması anlamında da önemlidir. 1969 yılında FHKC'yi, kendisinden ayrılarak kurulan Filistin Demokratik Halk Kurtuluş Cephesi ve ayrıca İslami Cihat'ın kurulması izledi.

Öte yandan savaşın hemen sonrasında El Fetih önce Batı Şeria'dan, ardından da Ürdün topraklarından Siyonist işgalciye başarılı askeri operasyonlar yapmaya başladı. Ancak Ürdün'de iç savaşın başlaması ile birlikte (1970, Kara Eylül) gerilla savaşı da darbe aldı. Çıkarları Filistinli gerillaların ülkeden çıkarılmasında olan Ürdün ordusu ve kralı, binlerce gerillayı tutukladı, yüzlercesini katletti. Ardından Batı Şeria'yı kendi topraklarına katmak istediğini bildirdi ve diğer Arap ülkelerinin büyük tepkisi ile karşılaştı.

1973 yılında Mısır ve Suriye, İsrail'e savaş açtı. Savaş sonrasında bir yandan özellikle FHKC'nin gerilla mücadelesi hızlandı. Ancak bir yandan da FKÖ'nün diplomatik girişimleri arttı. İsrail bu süreçte FKÖ'yü tanımadığını FKÖ'nün her girişiminde ısrarla belirtti ve Filistin halkının temsilcisi olarak sürekli Ürdün'ü gös-

39 Laqueur ve Rubin, s. 116.

terdi.

1977 yılında Mısır lideri Enver Sedat'ın İsrail parlamentosunda (Knesset) konuşması bir fiyaskoyla sonuçlandı. Sedat, konuşmasında sadece Gazze ve Batı Şeria'da bir Filistin devletinin kurulmasının Mısır-İsrail arasında bir barış için yeterli olacağını söyledi. Bu, Mısır açısından bir geri adım anlamına gelmekteydi. Sedat'ın bu "açılımına" İsrail tarafı olumsuz bir yaklaşım sergiledi. Bu girişim, emperyalistlerin gönlünü hoş tutup, Siyonistlerle barış içerisinde bir çözüme ilerleme fikrine atılmış ilk tokatlardan biriydi. Ancak Enver Sedat, bir yıl sonra ABD emperyalizminin başkan düzeyindeki temsilcisi Jimmy Carter ve İsrail başbakanı Begin ile Camp David'de bir araya geldi ve bir ön-mutabakat imzaladı. Araplar bu anlaşmalara büyük tepki gösterdiler. Sedat'ı ihanetle suçlayarak, Filistin halkının tek temsilcisinin Filistin Kurtuluş Örgütü olduğunu tekrar vurguladılar. Sedat ise, bir süre sonra Filistin'in tamamını (ve daha da ötesini!) işgal etme planlarını itiraf eden Begin tarafından yüzüstü bırakıldı. Buna karşılık, emperyalizmin sadık bir hizmetkarı olduğunu kanıtlamak istercesine, 1979 yılında yine Camp David'de (Sina yarımadasından çekilmesi karşılığında) "İsrail Devleti'ni" tanıdığını açıkladı. Ancak Mısır ile gayrimeşru İsrail arasında Filistin'e dair devam eden müzakereler sonuçsuzlukla noktalandı ve ardından, ABD'de Reagan'ın başa gelmesi ile birlikte emperyalistler İsrail'i her koşulda destekleyen bir politikaya yöneldiler. Carter döneminde 1967 sınırlarına çekilmediği için zaman zaman eleştirilen İsrail, bu yeni dönemde her türlü girişiminde ABD emperyalizminin koşulsuz desteğine yaslanmaya başladı.

Artık Güneybatı Asya'nın bu şımarık çocuğunun önünde, Siyonist yayılmacılığını gerçekleştirebilmesi için büyük bir engel kalmamıştı. 1981'de önce Irak'ı bombaladı. Ardından Suriye'ye ait Golan Tepelerini işgal ettiğini açıkladı. en önemlisi de 1982 yılının Nisan ayında Lübnan'ı işgal etmesiydi. İşgal, Beyrut'un kuşatılması ve sivil halkın bombalanması ile başladı, 16-17 Eylül 1982 tarihlerinde Sabra ve Şatilla adlı mülteci kamplarında çok sayıda sivilin İsrail ordusu ve Falanjistler tarafından katledilmesi ile devam etti.

1980'li yıllarda Filistin halkının mücadelesi açısından belki de en önemli an, 1987 yılının Aralık ayında Filistin halkının, ateşli silahlarla değil, taşlarla başlattığı İntifada'nın (daha sonraları Birinci İntifada olarak anılacak) başlamasıdır.

Bu sırada, tüm uluslararası girişimleri başarısızlıkla sonuçlanan Arafat önderliğindeki FKÖ, 1988 yılının Kasım ayında, Cezayir'de bir açıklama yaparak, sürgünde Filistin Devleti'nin kurulduğunu ilan etti. Ancak hemen ardından Arafat, 242 sayılı BM kararını kabul ettiğini, dolayısıyla "İsrail Devleti'nin varlığını" tanıdığını belirtti. ABD'nin bu "açılıma" rağmen Filistin'i tanınamamasının ardından FKÖ de Arafat'ı izleyerek Ağustos 1989'da, daha önceki çizgisini değiştirerek İsrail'i ortadan kaldırma hedefinden vazgeçtiğini ilan etti. Ancak bunun somut bir karşılığı olmadı. ABD ve İsrail'e yapılan bu açılım da sonuçsuz kaldı.

30 Ekim 1991'de Madrid'de düzenlenen yeni görüşmelerden de sonuç çıkmadı ve İntifada daha da şiddetlendi. İntifadanın yükselmesinin de etkisiyle İsrail dev-

leti ilk kez geri adım attı ve Gazze ve Batı Şeria'dan çekileceğini açıkladı. Bunu 1993 yılının Eylül ayında FKÖ'nün İsrail'i, İsrail'in de FKÖ'yü tanıdığı karşılıklı açıklamalarla günümüzde **“Oslo Süreci”** adı verilen “barış görüşmeleri” izledi. Karşılıklı “tanıma” hamleleri sonucunda, tarihte ilk kez İsrail devleti, Filistin halkının temsilcileri ile doğrudan masaya oturmayı kabul ediyordu. Birkaç gün sonrasında Washington'da bir barış anlaşması imzalandı. Bu anlaşmayla, **Filistin Ulusal Yönetimi**'nin kurulması, Gazze ve Batı Şeria'da yönetimi eline alması kararlaştırıldı. 1994 yılının Mayıs ayında imzalanan Kahire ve 1995 yılının Eylül ayında imzalanan Washington anlaşmaları sonucunda, Filistin halkı, Siyonizme tam anlamıyla teslim olmuştu. **Geri dönüş hakkını ortadan kaldıran** bu anlaşmanın sonucunda kurulan “ulusal yönetimin” Siyonizmin pis işlerini yapan ve AB fonlarıyla semiren bir çete haline gelmesi için çok fazla beklemek gerekemeyecekti.

Nitekim, ne Oslo süreci ne de Filistin Yönetimi'nin kurulması, Filistin halkının sorunlarına bir çözüm getirdi. Sonuç, 2000 yılında Filistin'de İkinci İntifada olarak adlandırılan yeni bir yükseliş yaşanması oldu. İlkinden farklı olarak bu intifadada Filistinli direniş örgütleri daha ön plandaydılar ve askeri yöntemler sahnede idi. Öte yandan, İkinci İntifada'nın içerisinde geliştiği dönem, aynı zamanda emperyalizmin **sürekli savaş** döneminin başlamasına da sahne oldu. 11 Eylül saldırısının ardından emperyalizmin bu saldırgan politikaya yönelmesinin bir boyutunu da emperyalist düzene kölece bağlanmayan ülkelerin yanı sıra emperyalizmle çelişki içinde olan birtakım örgütlere yönelik saldırılar oluşturmaktaydı. Bu bağlamda, 2006'da gayrimişru İsrail, ABD ve AB'nin de desteğiyle Lübnan'a saldırdı. Saldırının hedefinde Hizbullah vardı. Ancak Hizbullah, Siyonist oluşuma tarihinin en ağır yenilgilerinden birini tattırdı.

Hizbullah'ın askeri başarısı, Filistin Yönetimi'nin mücadeleyi yükseltme gibi bir stratejiye yönelmesi ile sonuçlanmadı. Mahmud Abbas yönetimi 2006 sonrasında gayrimişru İsrail ile “toprak pazarlığına” devam etti. Elbette, sayıları milyonlara ulaşan Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkını hiçe sayarak, askeri güce sahip olmayacak bir Filistin Devleti'nin tartışılmasını kabul ederek ve İsrail'in 1967 sınırlarının dahi ötesindeki toprak gasplarını sineye çekerek!

2007 yılında ise Hamas, Gazze'de yönetimi ele geçirdi ve Gazze'yi Filistin Yönetimi'nin etki alanının dışına çıkardı. İsrail açısından bu durum, Filistin Yönetimi'nin aksine Hamas'ın İsrail'i tanımaması, bu nedenle teslimiyetçi bir barış sürecine yanaşmaması ve Filistinli mültecilerin geri dönüş hakkını savunmayı sürdürmesinden dolayı, kabul edilebilir değildi. Bu nedenle, 2006'da Hizbullah'tan tattığı büyük yenilgiden sonra, bu kez şansını çok daha zor koşullarda bulunan Hamas üzerinde denemeye karar verdi ve 2008 sonunda Gazze'ye yönelik şiddetli bir saldırı başlattı. Bu saldırı da aynı 2006 saldırısı gibi, emperyalizmin “sürekli savaş”ının da bir parçasıydı. Siyonist oluşumun saldırısının hedefi, aynen Irak'ta ABD'nin yaptığı türden bir **“rejim değişikliğini”** Gazze'de yaratabilmektir. Zaten Siyonist oluşumun başbakan yardımcısı Haim Ramon, operasyonun amacının rejimi devirmek olduğunu açıkça ifade etmişti. Keza, yöntemler de Irak'ta emperyalistle-

rin uyguladıklarının bir benzeri idi. Saldırı öncesinde bölgeye ambargo uygulamak, bunun sonucunda rejim iç dinamiklerle çözülmezse, askeri müdahaleye başvurmak. Saldırı sonucunda çoğu sivil olmak üzere 1500'e yakın Filistinli yaşamını yitirdi.

Herşeye rağmen Filistin Yönetimi; FHKC, Hamas ve İslami Cihad'ın Filistin topraklarındaki mücadele çizgisinin tam zıttını savunmaya ve emperyalizmden arbuluculuk, Siyonizmden ise çözüm beklemeye devam etti. 2011 yılında Birleşmiş Milletler'e yapılan tam üyelik başvurusunu, 2013 ve 2014 yıllarında ABD dışişleri bakanı John Kerry gözetiminde yeni sonuçsuz pazarlıklar izledi. Bu pazarlıkların ardından İsrail, 2014 yılında Gazze'ye yönelik yeni bir saldırı gerçekleştirerek 2 binden fazla sivilin ölümüne neden oldu.

Mücadelenin bugünü

Eylül 2015, pek çok kişi tarafından bir üçüncü intifada veya bıçak intifadası olarak adlandırılan bir girişimin başlamasına sahne oldu. Bu kez, Filistin halkının Siyonist işgalcilere yönelik haklı saldırıları, Filistin Yönetimi'nin marifetiyle İkinci İntifada'dan sonra silahtan arındırılmış bir bölge olan Batı Şeria'da elde ne varsa onunla yapılıyor. Filistinli gençlerin muhtemelen en kolay bulabildikleri ve en rahat taşıyabildikleri alet bıçak olduğundan, işgalciye verilen karşılıkların çoğunda bıçak kullanıldı. Bunun yanında elbette taş ve evde hazırlanmış molotof kokteylleri, Gezi direnişinden ve Kürdistan'daki mücadelelerden aşına olduğumuz havai fişekleri de eklemek gerekli. Ancak, İsrail tarafından Batı Şeria'yı bir açık hava hapisanesine çevirmek üzere inşa edilmiş olan apartheid duvarı ve kontrol noktaları, kitlesel bir kalkışmanın önündeki en önemli engel durumunda. Daha önceki intifadalara kıyasla bir diğer farklılık ise, giderek sayıları artan, silahlı ve örgütlü bir "sivil yerleşimci" kitlesinin de hedef alınması. Ayrıca gençlerin, özellikle de genç kadınların, olanağın bu kadar zor olduğu, Filistin Yönetimi'nin "güvenlik işbirliği" yüzünden İsrail hapisanelerine konulmanın veya öldürülmenin bu kadar yüksek olasılıklı olduğu bir dizi eylemde en önde olmaları.

Öte yandan, Filistin mücadelesinin son dönemine damgasını vuran önemli bir unsur da, uluslararası alanda faaliyet gösteren BDS hareketi (Boycott, divestment, sanctions - Boykot, yatırımların geri çekilmesi ve yaptırımlar) ve Uluslararası Dayanışma Hareketi'dir (ISM - International Solidarity Movement). Bunlardan ilki, İsrail'e yönelik yaptırımlara, diğeri ise Özgürlük Filosu benzeri organizasyonlar ve sistematik çalışmalar yardımıyla Filistin ile dayanışmaya odaklanmıştır. Özellikle Güney Afrika'daki ırkçı apartheid rejimine karşı düzenlenen uygulamalardan ilham alan BDS hareketi, gayrimeşru İsrail tarafından da çok büyük bir tehlike olarak görülmekte ve etkisini günden güne arttırmakta.

Sonuçlar: Balfour Deklarasyonu ile hesaplaşma

2017 yılının Kasım ayında, Balfour Deklarasyonu'nun üzerinden tam yüz yıl geçmiş olacak. Bu kısa metnin doğurduğu sonuçlar, Filistin halkının tam yüz yıldır

katliamlarla, sürgünlerle ve büyük bir ulusal ezilmişlikle karşı karşıya kalmasına yol açtı. Yukarıda çok kısa bir özetini sunduğumuz bu yüz yıllık tarih, tüm Güneybatı Asya'nın işçileri, emekçileri ve ezilenleri açısından büyük dersler içeriyor. Ancak, maddeci bir yaklaşımla ele alınmadığında aynı tarihsel süreci çok yanlış bir şekilde değerlendirmek de olanaklı. Özellikle son dönemde siyasi İslam'ın hem bölgede hem de özel olarak Filistin'de etkisini önemli ölçüde arttırdığı düşünüldüğünde, bu tehlikeye karşı azami dikkat sarf etmek gerekiyor. Çünkü siyasi İslam, tüm bu süreci ve elbette Balfour Deklarasyonu'nu ortaya çıkaran gelişmeyi de, Yahudiler (ve onların Hıristiyan destekçileri) ile Müslümanlar arasında süregelen bir mücadele olarak tanımlamakta, Siyonizme karşı çıkmakla Yahudiliğe karşı çıkmayı birbirine karıştırarak, anti-semitizme kapı aralamakta.

Örneğin, emperyalizmin Balfour Deklarasyonu ve sonrasındaki rolünü, İngiliz emperyalizminin temsilcisi devlet adamlarının dini inançları üzerinden analize tabi tutmak, bu yaklaşımın savunucuları arasında sıklıkla rastlanan bir durum. Buna göre, Arthur Balfour ve Lloyd George gibi İngiliz devlet görevlileri, İngiltere'de ortaya çıkan ve gelişen Hıristiyan Siyonizmi akımının takipçileriydiler. Bu akımın öğretisinin temelinde, İsa Mesih'in dünyaya yeniden gelmesinin ön koşulu olarak Yahudilerin yeniden Filistin'e dönmeleri yer almaktaydı ve bu yüzden Siyonist hareketi destekliyorlardı. Bu yaklaşım, yukarıda açıklandığı şekliyle, İngiliz emperyalizminin Cihan Harbi sırasında Siyonistlerin desteğine duyduğu ihtiyacın maddi temellerini gözlerden saklar. İngiliz devlet adamları, kendi inançlarının değil, emperyalizmin çıkarları doğrultusunda çalışmış, Siyonizm ile ittifaka da en başından itibaren değil, yararlı olacağına inandıkları bir andan itibaren yönelmişlerdi. Filistin topraklarını ısrarla kendi kontrollerinde tutmayı istemelerinin arkasında da, sömürgelerine giden yolun güvenliğini tutma arayışı vardı.

Filistin mücadelesinde İslamcı hareketler görece daha geç ortaya çıktı. Şu anda Filistin'deki en güçlü İslamcı hareket konumunda olan Hamas, 1987 yılında Mısır'daki Müslüman Kardeşler örgütünün bir parçası olarak kurulmuştu. Zamanla, seküler burjuva hareketlerin zaafı ve bazı Arap ülkelerinden aldığı dış yardımlar, Hamas'ın hızla güçlenmesine yol açtı. İçeride de politik anlamda El Fetih'ten farklı olarak Siyonist düşmanı tanıma gibi bir yalpalamayı hiç yaşamadı. Balfour Deklarasyonu'nu da sistematik bir biçimde reddetmeyi sürdürdü. Elbette, Hamas'ın ve diğer İslami örgütlerin Filistin halkının kurtuluşu için sundukları program devrimci Marksistler açısından savunulabilir bir program değildir. Ancak, devrimci Marksistler, bunlara siyasi destek vermekten uzak dururken, emperyalizm ve Siyonizme karşı bu tür örgütlerin verdikleri savaşın haklı olduğu gerçeğini de bir an bile gizlemez ve Siyonist işgalciye karşı savaşta bunların kazanması için ellerinden geleni yaparlar.

Siyonistler ise deklarasyonu ve sonrasındaki göçleri, Avrupa'da yaygınlaşmış ve 1930'larla beraber dayanılmaz bir hal almış olan anti-semitizmden bir kurtuluş olarak göstermeye çalışıyorlar. Yukarıda Siyonist hareketin kendi çıkarları doğrultusunda nasıl Nazilerle dahi işbirliği yaptığından kısaca bahsettik. Ancak Siyonist

hareket açısından en önemli mesele, bu hareketin, Avrupa Yahudilerinin 19. yüzyıl sonları ve 20. yüzyıl başlarında maruz kaldıkları baskılardan kaynaklanan mücadele enerjilerini yanlış kanallara yönlendirmiş olmasıdır. Kendisi de bir Yahudi olan devrimci Marksist yazar Schoenman, Herzl ve Weizmann gibi Siyonist önderlerin **barikatların yanlış tarafını seçtiklerini** söylerken bunu kasteder. Siyonist hareket, sınıf egemenliğinin ve sömürünün yanında yer almıştı. Yahudi halkının uzun yıllardır buldukları ülkelerdeki haklarını, buradaki sömürü karşıtı güçlerin yardımıyla savunmak yerine, başka bir halka büyük acılar yaşatacağı açık olan ve mitolojik referanslara dayalı bir “kurtuluş projesi” için önce Osmanlı Devleti’nin ve Alman emperyalizminin, daha sonra da İngiliz ve ABD emperyalizminin kapısını çaldı. Bunları, kendi projelerinin emperyalizmin çıkarları doğrultusunda olduğuna ikna etmeye uğraştı. Gerçekten de projeleri emperyalizmin çıkarıydı. Ancak bu projenin “küçük” bir kusuru, projelerinin Avrupa Yahudilerinin çıkarlarına aykırı olmasıydı. Yahudileri Filistin’deki bir koloniye ikna edebilmek için, bunların katliama maruz kalmaları Siyonistlerin işlerine geldi. Üstelik Avrupa Yahudileri arasında Siyonizm rağbet görmüyordu. Siyonistler, Filistin dışındaki ülkelere yerleşmeyi ya da kendi buldukları yerlerde eşit bir şekilde yaşamayı tercih eden bu insanlar katledilirken de herhangi bir direnişin başını çekmek bir yana, Nazi ekonomisini boykot etmeyi amaçlayan Yahudi girişimlerini engellemeye yöneldiler. Onlar için Yahudilerin Filistin’de yerleşimci olmasının dışındaki girişimlerden, toplu halde ölmeleri daha iyiydi.⁴⁰

Bugün, Balfour’un mirasının kazanan tarafındaymış gibi görünseler de, Yahudilerin tamamı açısından durumun aynı olmadığı görülebilir. Giderek daha da artan bir biçimde ırkçı ve yerleşimci bir yapı haline gelen “İsrail toplumunda” (her ne kadar işçi sınıfının önemli bir kesimi, özellikle de düşük ücretlerle çalışanları Filistinli işçilerden oluşsa da) Yahudi işçi ve emekçilerin kendi devletlerine ve burjuvazilerine karşı mücadeleleri, sürekli olarak şovenist bir hegemonik gücün etkisi altında muğlaklaşıyor ve önemsizleşiyor. Başkasının toprağında işgalci olmanın ve toprakların sahipleri ve onların (en azından bir zamanlar) müttefiki olan devletlerle çevrili olmanın yarattığı toplumsal bunalım, elbette Yahudi burjuvazisinin lehine ve işçi sınıfının aleyhine sonuçlar doğuruyor. Yahudi burjuvazisi, sınıfsal çelişkileri “saldırı altındaki tek bir ulusun ortak çıkarı” yalanının arkasına daha kolay gizleyebiliyor. Bu yanılsama, Arap ve Yahudi işçilerin bir araya gelerek mücadele etmesinin önünde de büyük bir engel doğuruyor. Balfour Deklarasyonu’nun ortaya çıkardığı projenin bir başka lanetini de, dolaylı yollardan da olsa Yahudi işçi sınıfı ödüyor.

Burjuva Arap önderlikleri açısından ise Balfour Deklarasyonu büyük bir ihanet belgesidir. Şerif Hüseyin ve oğulları Faysal ve Abdullah’tan bu yana, çok sayıda Arap önderi bu belge ve mirası ile yüzleşti. Ancak bu burjuva önderlikler, tarihten neredeyse hiç bir ders çıkarmamış görünüyorlar. Eğer öyle olmasa, Şerif Hüseyin’in

40 Schoenman, s. 59-60.

mirası bugün Ebu Mazen'de yaşıyor, Filistin halkının başına çökmüş bu burjuva önderlikler, yüz yıl sonra da çözümünü yine emperyalizm ve Siyonizm ile işbirliğinde, anlaşmada görüyor olamazlardı. Oysa Filistin tarihi, ulusal baskıdan emperyalizmle işbirliği yoluyla kurtulma konusundaki boş hayallerin iflas edişinin en çarpıcı örneklerinden biridir. Bunun nedeni, emperyalizm ve Siyonizm ile yapılan onca gelişmeye karşın, yüz yıl sonra Filistin'in hâlâ bir sömürge olmasıdır. Emperyalizm, bölgede kendisinin ileri karakolu konumunda, sınırları belirsiz, genişleyebilen bir Siyonist oluşumu, bu toprakların esas sahiplerine tercih etmektedir. Yüz yıl önce, Filistin halkına İngiliz sömürgesi olmayı sunabilen burjuva önderlikler ise, bugün de Filistin halkının bir kısmının geri dönüş hakkını yok saymakta, kalanlara ise apartheid duvarları ile çevrili bir açık hava hapishanesinde, silahsızlandırılmış ve bağımlı bir devletin vatandaşları olmayı sunabilmekteler.

Deklarasyonun asıl kazananları, Cihan Harbi sonrasında tüm Güneybatı Asya'ya egemen olmuş bulunan emperyalistlerdi. Şerif Hüseyin'in mirasının Ebu Mazen'de yaşaması gibi, Arthur Balfour'un mirası da Tony Blair'de, Wilson'ın mirası da Donald Trump'ta yaşıyor kuşkusuz. Balfour ve Sykes-Picot'nun mimarları, halen bölgede çıkarlarının peşinde koşmaya devam ediyorlar. O zaman ABD finans kapitalinin desteğini kazanmak isteyen Britanya emperyalizmi için Arthur Balfour'un bir "mektup" yazması gerekmişti. Bugün başkanlık seçimini kazanmak isteyen Donald Trump için bir konuşma sırasında "seçilmesi durumunda ABD büyükelçiliğini Tel Aviv'den Kudüs'e taşıyacağını" söylemesi gerekmekte. Alın size "Trump Deklarasyonu!" Emperyalistler açısından Filistin halkının hakları, kendi çıkarlarının "realize edilmesinde" bir teferruattan ibarettir. Aynen Irak halkı gibi, aynen Afgan halkı gibi.

Osmanlı Devleti Filistin'i 400 yıl elinde tutmuş, vergiler yoluyla deyim yerindeyse sağmıştı. Emperyalistler tarafından Filistin'in ve diğer Arap eyaletlerin işgali, Osmanlı açısından büyük bir yıkım oldu. Balfour Deklarasyonu, bu anlamda Osmanlı'da büyük bir öfke doğurmuştu. Buna karşılık Cemal Paşa örneğinde olduğu gibi, Osmanlı Devleti Sykes-Picot ve Balfour Deklarasyonu'nu, asıl olarak Arap kuvvetlerini bölme amaçlı psikolojik savaşında kullandı. Bunda çok başarılı olduğu söylenemez. Zaten savaşın bir aşamasından sonra Osmanlı'nın Filistin'i düşünecek bir durumu da kalmamıştı. Ancak, Osmanlı imgesinin günümüzdeki taşıyıcısı konumundaki AKP açısından en azından görünürde, Balfour Deklarasyonu'nun yerden yere vurulacak bir belge olduğu da açıktır. Buna karşın, Filistin halkının mücadelesini önce bir iç politika malzemesi yapmış, ardından da İsrail ile "normalleşme" denilen süreçle bu halkı sırtından bıçaklamış olan AKP'nin bu konudaki samimiyeti, sorgulanmaya gayet açıktır.⁴¹ Balfour Deklarasyonu, bölgenin emperya-

41 Bu konuda *Gerçek* gazetesinde yer alan şu yazılara bakılabilir:

<http://gercekgazetesi.net/dip-bildirisi/devrimci-iscii-partisi-bildirisi-hukümet-dedigini-gevezelik-degil-icraat-yapar-israile> ;

<http://gercekgazetesi.net/uluslararası/akpın-yaldizi-kazandı-emperyalizmin-dostu-siyonizmin-koltuk-degnetti> ;

<http://gercekgazetesi.net/haberler/israile-anlasip-katilleri-akladilar-mavi-marmara-davasini-dusurduler> ;

lizm tarafından paylaşılması süreci içerisinde okunmalıdır. Siyonistlere Filistin’de sunulan “yurt”, İngiliz emperyalizminin de bir ileri karakolu olmuştur. Günümüzde bu karakol, artık en başta ABD emperyalizmine aittir. O zaman, denilebilir ki, Balfour Deklarasyonu’na karşı çıkmanın yolu, emperyalizme ve onun üslerine karşı çıkmaktır. Buna karşılık, AKP’nin emperyalizm ile belirli çelişkileri bulunmakla birlikte, ne Güneybatı Asya’da halkların tepesine bombaları yağdıran uçakların kalktığı İncirlik Üssü’nü kapatmayı aklından geçirmektedir ne de NATO’dan çıkmayı. Keza, Balfour Deklarasyonu’na karşı çıkmanın yolu, bu deklarasyonun yarattığı ucubeyle, yani gayrimeşru İsrail ile ilişkilerin kesilmesidir. Buna karşılık AKP, 6 yıl süren ve ticari ilişkilerin katlanarak sürdüğü bir “anormal” dönemin ardından Siyonist oluşum ile “normalleşme” adı altında bir yakınlaşma ve stratejik işbirliğine soyunmuştur. Suriye’nin parçalanmasından, mezhep savaşına, çıkarları Siyonistlerle birdir.

Bunların aksine, Filistinli sol örgütler, özellikle de Filistin Halk Kurtuluş Cephesi gibi örgütler, her ne kadar çeşitli oranlarda Stalinizmin etkisi altında olsalar ve/veya zaman zaman politik bazı yalpalamalar gösterebilirler de, çok uzun yıllar boyunca, üstelik rüzgarın Marksizmden esmediği son dönemde dahi anti-emperyalist ve anti-Siyonist çizgilerinden ödün vermemişler, belirli bir kitle tabanını da korumayı başarmışlardır. Bu anlamda, Balfour Deklarasyonu’yla ve sonuçlarıyla en ikirciksiz bir mücadeleyi bu örgütler yürütmüşlerdir.

Balfour Deklarasyonu’nun 100. yıldönümünde; İsrail devletinin gayrimeşru bir yapı olduğunu kitlelere anlatmak, AKP ile İsrail arasındaki ittifakı teşhir etmek, Türkiye işçi ve emekçilerini emperyalizme olduğu kadar Siyonizme karşı da konumlandırmak, Filistin davasının, Filistin’in yeniden Osmanlı benzeri bir dış merkeze, zenginliğinin sömürülmesi temelinde bağlanmasıyla veya işbirlikçi Filistin Yönetimi’nin kabul ettiği bir “iki devletli çözüm” ile değil, ancak tarihi Filistin toprakları üzerinde laik, demokratik, sosyalist bir Ortadoğu Federasyonu’nun üyesi birleşik bir Filistin zemininde çözülebileceğini ortaya koymak, devrimci Marksistlerin görevidir.

Filistin sorunu, nihayetinde bir ulusal sorundur. Ancak, Filistin halkı sadece Gazze ve Batı Şeria’da yaşayanlardan ibaret olmadığı, bu halkın bir kısmının Balfour Deklarasyonu’nun bir sonucu olarak mülteci konumunda başka ülkelerde ikamet ettiği, dolayısıyla ulusal sorunun çözümünün bir parçasının da bunların topraklarına geri dönme hakkını içerdiği unutulmamalıdır. **Bu hakkın gerçekleşmesi, Balfour Deklarasyonu’nun ortaya çıkardığı gayrimeşru İsrail’in ortadan kaldırılması ile olanaklıdır. Türkiyeli devrimci Marksistlerin görevi, bir yandan kendi topraklarındaki sınıf mücadelesini yükseltmek için çalışırken, diğer yandan da en yakıcı enternasyonalist görevlerini aksatmamak ve Filistinli direniş örgütlerinin mücadelesine destek olmaktır.**

<http://gercekgazetesi.net/karsi-manset/akp-ve-erdogan-israile-dost-elini-uzatiyor-gazze-yi-filistini-satiyor> ;
<http://gercekgazetesi.net/karsi-manset/erdoganin-dogalgaza-ve-siyonizme-ihtiyaci-varmis> ;